

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

17.07.2026. Nr. 6-1/499

Rīgas 69. pamatskolai
r69ps@riga.lv

Rīgas valstspilsētas pašvaldības
Izglītības, kultūras un sporta departamentam
iksd@riga.lv

Par bērnu vienlīdzīgas līdzdalības nodrošināšanu mācību ekskursijās

Tiesībsarga birojā ir izskatīts personas iesniegums par Rīgas 69. pamatskolā (turpmāk – Skola) organizētu mācību ekskursiju organizēšanas un finansēšanas kārtību. Kontekstā ar iesniegumu izvērtētas arī iesniedzējam sniegtās Skolas un Rīgas valstspilsētas pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta departamenta Izglītības pārvaldes (turpmāk - Izglītības pārvalde) atbildes. No minētajiem dokumentiem izriet, ka Skola konkrētās ekskursijas raksturojusi kā vecāku organizētu iniciatīvu sadarbībā ar klases audzinātāju un vienlaikus kā mācību un audzināšanas procesa sastāvdaļu, par kuru tiek izdots Skolas rīkojums, nozīmētas atbildīgās personas un veikta izglītojamo drošības instruktāža. Savukārt Izglītības pārvalde skaidrojusi, ka Skola no vecākiem neprasa un nevāc finanšu līdzekļus Skolas organizēto pasākumu nodrošināšanai, vecāku iniciēti un finansēti pasākumi (piemēram, “Uzvedība.lv”, “Klusuma Skola” u.c.) ir vecāku brīvprātīga iniciatīva un Skola šādus pasākumus neorganizē un finanšu līdzekļus neiekasē.

Ņemot vērā minēto, Tiesībsarga birojs uzskata par nepieciešamu vērst Skolas un Izglītības pārvaldes uzmanību uz to, ka nav pietiekami skaidri nodalīts vecāku brīvprātīgi organizēts pasākums no Skolas organizēta mācību un audzināšanas procesa pasākuma. Šāda nenoteiktība rada būtiskus bērnu tiesību aizskāruma riskus un norāda uz nepieciešamību pārskatīt līdzšinējo praksi mācību ekskursiju rīkošanā.

[1] Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 112. pantu valstij ir pienākums nodrošināt iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību, un pamatizglītība ir obligāta.

Gādāt par iedzīvotāju izglītību, tostarp nodrošināt iespēju iegūt obligāto izglītību un gādāt par pirmsskolas izglītības, vidējās izglītības, profesionālās ievirzes izglītības, interešu izglītības un pieaugušo izglītības pieejamību ir katras pašvaldības autonomā funkcija.¹

Atbilstoši Izglītības likuma 12. panta pirmajai daļai maksu par pirmsskolas izglītības, pamatizglītības un vidējās izglītības ieguvu valsts vai pašvaldību izglītības iestādē sedz no valsts budžeta un pašvaldību budžetiem.

Izglītības likuma 1. panta 4. punktā noteikts, ka izglītības process ietver mācību un audzināšanas darbību. Savukārt Vispārējās izglītības likuma 1. panta otrās daļas 4.² punktā noteikts, ka mācību ekskursija līdzīgi kā mācību stunda ir viena no mācību organizācijas formām.

No minētā izriet, ka bezmaksas pamatizglītības un vidējās izglītības princips attiecas ne vien uz mācību stundām klasē, bet arī uz visām mācību procesa organizācijas formām, kuras izglītības iestāde izvēlas izglītības programmas īstenošanai, tostarp mācību ekskursijām.

[1.1.] Skola izglītojamā vecākam skaidroja, ka attiecīgās ekskursijas organizēja klases vecāki sadarbībā ar klases audzinātāju, vecāki lēma par ekskursijas izmaksām un par izmaksu kārtību, kā arī par transportu, ja tāds tiktu izmantots. Autobusa izmantošana bija vecāku brīvprātīga iniciatīva un vecāki nolemj, kā izlietot finansējumu ekskursiju gadījumā. Tajā pat laikā Skola savās atbildēs norādījusi, ka ekskursija bija mācību un audzināšanas procesa sastāvdaļa, par tās norisi tika izdots Skolas rīkojums, noteiktas atbildīgās personas un veikta izglītojamo instruktāža.

Līdz ar to secināms, ka lai arī konkrētā mācību ekskursija bija Skolas īstenotā izglītības procesa sastāvdaļa, vienlaikus tās finansēšana organizēta veidā, kas bērna dalību padarījusi atkarīgu no vecāku maksājuma.

Šajā aspektā būtiski uzsvērt, ka nav pieļaujams sajaukt Skolas un vecāku kompetenci, radot tiesisku nenoteiktību par pienākumu sadalījumu un atbildību. Ja ekskursija notiek mācību laikā, ir iekļauta Skolas darba plānā, saskaņota ar Skolas vadību, par tās norisi izdots Skolas rīkojums un tajā piedalās pedagogs kā atbildīgā persona, nevar būt šaubas, ka šāda ekskursija ir uzskatāma

¹ [Pašvaldību likums](#), 4. pants pirmās daļas 4. punkts (aplūkots 17.07.2026.).

par Skolas īstenota mācību un audzināšanas procesa sastāvdaļu. Izglītojamo dalība mācību ekskursijā ir obligāta tāpat kā mācību stundās, un nav izšķirošas nozīmes tam, ka ekskursijas ideju, maršrutu vai atsevišķus organizatoriskus jautājumus ir rosinājuši vai apsprieduši vecāki.

[1.2] Mācību ekskursija ietver visu tās norisi kopumā, tostarp izbraukšanu no Skolas vai citas noteiktas vietas, nokļūšanu ekskursijas norises vietā, pasākuma norisi, pedagoga uzraudzību un atgriešanos Skolā vai citā noteiktā vietā. Ja mācību ekskursijas īstenošanai objektīvi nepieciešams transports, tā nodrošināšana ir neatņemama mācību ekskursijas sastāvdaļa. Līdz ar to transporta izmaksas ir uzskatāmas par izmaksām, kas nepieciešamas mācību procesa organizēšanai konkrētajā formā.

Vecāku iesaiste neatceļ un neaizstāj pedagoga, izglītības iestādes vadības un dibinātāja atbildību par mācību procesa nodrošināšanu. Mācību organizēšana jebkādā formā, kas pilnībā vai daļā ir atkarīga no vecāku maksājumiem, nevar tikt uzskatīta par atbilstošu Satversmes 112. pantā nostiprinātajam bezmaksas izglītības principam.

[2] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 3. pants nostiprina bērna tiesību vienlīdzības principu, paredzot, ka bērna tiesības un brīvības nodrošināmas bez jebkādas diskriminācijas, tostarp neatkarīgi no bērna vecāku mantiskā stāvokļa vai citiem apstākļiem.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. pants noteic, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras, un visām darbībām attiecībā uz bērnu prioritāri jānodrošina bērna tiesības un intereses. Nosakot bērna labākās intereses, jāvērtē tostarp tas, vai konkrētais risinājums nodrošina bērna vajadzībām un spējām atbilstošu izglītību, atbalstu bērna līdzsvarotai garīgajai un fiziskajai attīstībai, bērna pasargāšanu no lojalitātes konflikta, kā arī drošu vidi un aizsardzību no vardarbības, apdraudējuma un citiem bērna labklājību ietekmējošiem apstākļiem.²

Rīgas valstspilsētas pašvaldība ir apzinājusies un nostiprinājusi, ka izglītojamo labbūtību ietekmē gan fiziskās vides, gan sociālie un emocionālie aspekti – savstarpējās attiecības ar vienaudžiem un pedagogiem –, kā arī fiziskā un emocionālā drošības izjūta. Jo labāk izglītojamie jūtas izglītības iestādē, jo mazāk ir savstarpējo konfliktu situāciju. Izglītojamo piederības izjūta izglītības iestādei

² [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 6. panta pirmā un otrā daļa, otrās prim daļas 2., 5., 9. un 10. punkts (aplūkots 17.07.2026.).

var ietekmēt izglītojamo kopējo emocionālo labbūtību, mācību gaitu un akadēmiskos sasniegumus.³ Šobrīd ir svarīgi šo izpratni un atziņas ieviest arī praksē.

[2.1] Ja mācību ekskursija ir konkrētās klases kopīgs mācību un audzināšanas procesa pasākums, bērna interesēm visatbilstošākais risinājums ir piedalīties tajā kopā ar saviem klases biedriem.

Klases mācību ekskursijas aizstāšana atsevišķam klases biedram ar citu aktivitāti nevar tikt uzskatīta par kompensējošu mehānismu gadījumos, kad bērna nepiedalīšanās kopīgajā klases mācību procesā ir saistīta ar šā bērna vecāku maksātspēju vai viņu attieksmi pret attiecīgo maksājumu pamatotību. Ja bērns nepiedalās savas klases mācību ekskursijā ar vecāku maksājumiem saistītu apstākļu dēļ, pastāv ievērojams risks, ka klases kolektīvā tas var tikt uztverts kā bērna vai viņa ģimenes atšķirība no pārējiem klases biedriem, kas var negatīvi ietekmēt bērna emocionālo labbūtību un attiecības ar klases biedriem, kā arī ģimenes uzticību izglītības iestādes rīcībai, secīgi negatīvi ietekmējot arī turpmāko ģimenes un izglītības iestādes sadarbību.

[2.2] Lai arī vecāku līdzdalība kopumā ir atbalstāma, tā nevar prevalēt pār tiesību aktiem, pedagogu un Skolas profesionālo atbildību un pienākumiem, tostarp nodrošināt izglītojamo tiesību ievērošanu.

Pedagogs kā izglītības procesa profesionālis un Skolas pārstāvis nedrīkst būt pasīvs vērotājs situācijā, kurā vecāku priekšlikumi un rīcība var radīt bērna nošķiršanas, stigmatizācijas vai pazemojošas attieksmes risku. Pedagoga pienākums nav aprobežoties ar vecāku vairākuma viedokļa akceptēšanu, bet gan rūpīgi izvērtēt, vai vecāku piedāvātie risinājumi neradīs bērnu tiesību aizskārumu, nepieciešamības gadījumā informējot Skolas vadību un rodot risinājumu, kas nodrošina visu konkrētās klases izglītojamo vienlīdzīgu līdzdalību mācību procesā.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 65.² panta 3. punktā noteikto tiesībsarga kompetenci iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu:

- 1) aicinu Rīgas 69. pamatskolu pārskatīt līdzšinējo praksi mācību ekskursiju un citu mācību laikā organizētu pasākumu plānošanā un finansēšanā, lai ikvienā gadījumā, kad pasākums tiek organizēts klasei kā mācību procesa sastāvdaļa, visiem klases biedriem tiktu nodrošināta vienlīdzīga iespēja tajā piedalīties un bērna dalība netiktu saistīta ar vecāku maksājumiem.

³ Rīgas valstspilsētas pašvaldība. 2025. [Rīgas valstspilsētas pašvaldības izglītības ekosistēmas attīstības stratēģija 2024.-2028. gadam](#). Apstiprināta ar Rīgas domes 16.04.2025. lēmumu Nr. RD-25-4547-lē. 6.1. apakšnodaļa.

Tāpat aicinu turpmāk saziņā ar vecākiem skaidri norādīt, vai konkrētais pasākums ir izglītības procesa sastāvdaļa vai brīvprātīgs ārpusstundu pasākums;

- 2) aicinu Izglītības pārvaldi savas kompetences ietvaros nodrošināt metodisku atbalstu un uzraudzību, lai turpmāk mācību ekskursijas un citi mācību laikā organizēti pasākumi tiktu plānoti un īstenoti atbilstoši Satversmes 112. pantā nostiprinātajam bezmaksas pamatzglītības principam, kā arī noteikt vecāku sniegtā līdzfinansējuma administrēšanas un izlietošanas principus kopsakarā ar pedagogu pienākumiem nodrošināt bērnu tiesību ievērošanu, tostarp novērst situācijas, kurās pret bērnu var rasties nevienlīdzīgas attieksmes un sociālās izstumšanas riski;
- 3) lūdzu Rīgas 69. pamatskolu un Izglītības pārvaldi **līdz 2026. gada 18. septembrim** informēt Tiesībsarga biroju par veiktajiem un plānotajiem pasākumiem sniegto ieteikumu izpildei.

Ar cieņu

tiesībsardzes pilnvarojumā

Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere